

ПРАЗНИЦИ ПО ВИД ДОНЕР ЪСД ДЕСАГИ

Както в Армения, така и в диаспората, Арменската апостолическа църква чества множество празници, значителна част от които се ползват с широка популярност.

Общо взето тези празници се делят на пет групи:

Велики празници – Авак донер.

Господни празници – Дноринаган донер.

Празници посветени на Света Богородица – Сурп Асдвадзадзинин нъвирвадз донер.

Празници посветени на Светия Кръст – Сурп Хачин нъвирвадз донер.

Празници посветени на Светии – Сурперун нъвирвадз донер.

Велики празници

авак донер

Така се наричат онези празници, които са посветени на дейци, имащи заслуга за изявяването на Спасителя и за правилното усвояване на християнското мировоззрение

Тук спадат празници за:

Прород Давид и апостол Яков – Тавит маркаре йев Хагоп аракял

Свети Стефан Първомъченик – Сурп Степанос Нахавъга

Апостолите Петър и Павел – Сурп Бедрос йев Сурп Бохос аракялнер

Вортвоц Вородман, Апостол Яков и Йоан Евангелист – Вортвоц, Вордоман, Хагоп аракял йев Ховханнес Аведаранич

Тези празници се честват преди Рождество Христово като посветени за лица, които са допринесли не само за разпространението на християнството, но и като са се позовали на идното пришествие на Спасителя и са утвърдили идеите за духовно възраждане сред човечеството.

Господни празници

дноринаган донер

Така се наричат ония празници, които са свързани с появата, жизнения път, делата, Разпятието и Възкресението на Исуса.

Това са празниците:

Рождество Христово – Дзънунт Кридсози

Именуването Му – Анванагочутюн

Сретение Господне – Дърнънтарач

Кръщаването на Исуса – Мъгърдютюн

Цветница – Дзахгазарт

Възкресение – Харутюн

Възнесение – Хампарцумън

Свети Дух – Хокекалусд

Преображение Господне – Айлагербутюн (Байдзарагербутюн) – Вартавар

Празници, посветени на Света Богородица

Тези празници целят да запознаят вярващите с образа и примерния жизнен път на Богородица

По реда на честването им те са следните:

Йоаким и Анна, родители на Богородица – Ховагим ейн Анна, Аствадзадзни денохкъ

Раждането на Дева Мария от Анна – Дзънунт Мириами и хАннаейе

Посвещение на Храма – Ъндзаюмън и даджар

Благовещение – Аведумън

Успение Богородично – Верапохумън Сурп Аствадзадзни

Откриване на пояса на Богородица – Кюд кодво

Откриване на кутията на Богородица - Кюд дъпо

Празници, посветени на Светия Кръст Сурп Хачин нъвирвадз донер

Отнася се за празници, свързани със Светия Кръст и въобще с църквата.

Тук спадат празници, посветени на:

Откриване на кръста – Йеревумън Сурп Хачи

Спасяване на Кръста – Хачверац

Свети кръст Вараки – Варака Сурп Хач

Нова Неделя – Нор Гираги

Втора неделя след Великден /за голямата църква на Св. Цион/ - Ашхарамадран
Гираги

Свети Ечмиадзин – Гатохиге Сурп Ечмиадзин

Шохагат и други.

Празници, посветени на светци

Както Арменската, така и други църкви почитат и честват множество светци, независимо къде и сред кои народи са се подвизавали.

Ето някои от тях:

Четирдесет мъченици – Карасун Мангунк

Свети Георги – Сурп Кеворк Заравар

Епископ Киприан- Гибрианос йебисгобос

Свети Саркис – Сурп Саркис Заравар и др.

Ето някои от честваните в Арменската Апостолическа църква:

Дева Сантухт – Сантухт гуйс

Цар Авгарий – Апкара такавор

Цар Дъртад, царица Ашхен, дева Хосровитухт – Дъртад такавор, Ашхен такухи,
Хосровитухт гуйс

Света Хрипсиме и Света Каяне и групата им – Хрипсимянк йев Каянянк

Свети Григорий просветител – Сурп Крикор Лусаворич
Нерсес Велики –Сахаг Бартев
Месроб Мащоц
Вартананк
Мъченица Шушаниг – Шушаниг вѡгаюхи
Католикос Ховсеп – Ховсем гатохигос
Йерей Хевонт – Хевон ейрец
Йехише вартабед
Мовсес Кертох
Тавит Анхахт
Ховнан Оцнеци
Крикор Нарегаци
Нерсес Шнорхали
Крикор Дативаци

Общо взето църковните празници се делят на Господски и Светийски. Богородичните празници се отнасят към Господските, които също така се наричат Велики.

Господски празници са:

Рождество Христово – Дзънунт
Именуването Му - Анванагочутюн
Сретение Господне – Дърнънтарач
Цветница - Дзахгазарт
Възкресение - Харутюн
Благовещение – Аведумън
Възнесение – Хампарцумън
Свети Дух – Хокекалусд
Преображение Господне - Айлагербутюн (Байдзарагербутюн) – Вартавар
Успение Богородично - Верапохумън Сурп Асдвадзадзни
Раждане на Дева Мария от Анна - Дзънунт Мириами и хАннаейе
Посвещение на Храма - Ђндзаюмън и даджар
Откриване на пояса на Богородица - Кюд кодво
Откриване на кутията на Богородица – Кюд дъпо
Кръстовден Хачверац
Откриване на Кръста Кюд Хачи
Поява на Кръста – Йеревумън сурп Хачи
Спасяването на кръста – Хачверац

На **Светийските празници** светата църква почита светиите, като победители на греха и като хора, които са прославили със смъртта или живота си Христа станали първообрази на християнския живот

Светийските празници биват:

Празници на ангели
Библейски светци
Национални светци
Чужди светци

Празници по признаци

Донер ъсд хадганишеру

Празниците биват

Неподвижни

Подвижни

Особено място заемат т.н. *Дахавари*

Неподвижни празници

Аншарж донер

Отнася се за празници, които ежегодно неизменно се честват на една и съща дата – месец и ден. Такива са например: Рождество Христово, честван на 6 януари, Именуването на Исуса – 13 януари, Сретение господне – 14 февруари и др.

Подвижни празници

Това са празниците, свързани с лунните месеци и които ежегодно менят датата на честването. Такива са например: Възкресението, както и свързаните с него предшестваци и следващи празници.

Подвижни празници се считат и ония празници, които непременно следва да бъдат чествани в неделни дни и които всяка година се отклоняват от предишната с пет-шест дни. Такива са например празникът на Спасението на Кръста, Преображение /Вартавар/ и др.

ДАХАВАР

Така се наричат петте най-големи празници в Арминската Апостолическа църква, а именно:

Рождество Христово – Дзънунт

Възкресение – Харутюн - Задиг

Кръстовден – Хачверац

Успение Богородично – Асдвадзадзни

Преображение – Вартавар

Величието на тези празници се откроява преди всичко с това, че предшестват със седмични или по-дълги пости, а последващия дахавара ден е Задушница, в който ден вярващите се отправят към гробищата, за да отдадат почит на покойните.

ОТДЕЛНИ ПРАЗНИЦИ

Рождество Христово – Богоявление

Сурп Дзърнунт йев Асдвадзахайднунтюн

Този празник, спадащ към т.нар. Дахавари, т.е. един от петте най-важни празници, е най-радостният в Арменската Апостолическа църква. Както е известно, с Рождество Христово се поставя началото на новото легоброене.

Исус се роди във Витлеем при най-скромни условия и живя само тридесет и три години. От раждането до разпъването му на Кръста животът му бе изключителен

чудесен, изпълнен с примери на всеотдайно служене на човечеството и на Бога. Затова Раждането Му се чества и се възприема като празник, символизиращ мира и любовта. По случай този светъл празник църковните пастири от различен ранг отправят послания към своите паства, като посочват и изтъкват символизиращите го основни повели – мир и любов за всички хора по света.

По апостолска традиция Арменската Апостолическа църква чества Рождество Христово и кръщаването Му на шести януари. Първоначално всички християнски църкви единно са спазвали тази дата. По-късно /от 335 година насам/ римокатолическата църква, отклонявайки се от старата традиция, възприема за дата на Рождество Христово 25 декември, като датата 6 януари остава като празник на кръщаването Му. Причината за тази промяна е обстоятелството, че и след утвърждаването на християнството населението на римската империя упорито е продължавала да спазва езическия празник на бога на слънцето Митра /в Армения е известен под името Михър/, честван на 25 декември. За да го отклонят от тази езическа традиция, западните отци заменили този празник с празника Рождество Христово.

Кръщение на Исуса – Водосвет

През първите векове се отдавало особено значение на кръщението, честването на което ставало от всички църкви едновременно с честването на Рождество Христово.

Кръщаването е едно от седемте тайнства на Арменската Апостолическа църква, осветено от Йоан Предтеча, проповядвал Богоявлението и наречен Кръстител. Кръщавайки се сам в река Йордан от Йоан, Исус е дал пример за това на човечеството.

Споменът за този ритуал се отбелязва в нашата църква на 6 януари веднага след литургията, посветена на Рождество Христово.

В древна Армения този религиозен ритуал обикновено се провеждал на брега на някоя река по примера на Исус, кръщаван на река Йордан. С времето обаче той започва да се извършва в самите църкви като Водосвет. Традицията е за водосвета да бъде посочен кръстник, който обикновено дарува църквата за някое богоугодно начинание заради оказаната му чест.

Свети Йоан Предтеча

Сурп Ховханнес Гарабед

Йоан е бил син на свещеника Захарий и на жена му Елисавета, съвременник на цар Ирод. Родил се шест месеца преди раждането на Исус. Родителите му са били благочестиви хора и служели в Храма.

Славата на Йоан като нов пророк се разнесла из цялата Палестина. Живял е в пустинята като отшелник, водел е непорочен живот, проповядвал е сред хората, като се борел смело за защита на човешките права. Опълчил се срещу цар Ирод заради неговата неморалност, както и срещу фарисеите заради тяхното лицемерие. Наричан е предтеча, защото е поставил началото на делото по просвещаването и спасението на човечеството, както и защото пръв кръщавал хората с вода.

Празникът на Йоан се отбелязва на 14 януари. В случай, че тази дата се пада сряда или петък, които са дни за пости, той си отлага за 15 януари.

Именници на този празник са носещите имената Ховханнес, Ховнан, Охан, Онниг, Ховиг, Мъгърдич, Мъго, Мъргуч, Мугуч, Аракел, Аракял, Гарабед, Гаро.

Сретение Господне

Дърнънтавач

Този празник слави посвещаването на Исус на Храма, което става на четиридесетия ден от раждането Му. Съгласно Моисеевия закон всеки първороден-младенец заедно с майката трябвало да бъде представен пред Бога – в храма Божий.

Честването на този празник е свързано и с имената на двама служители на храма – на праведния Симеон и пророчица Анна. Специално за Симеон преданието е, че е бил един от 72-мата мъдреци, превели Стария Завет на гръцки 285 години преди раждането на Исус. Осведомен за благата вест за идването на спасителя, той измолил Бога да не склопи очи, докато не види Младенеца. Така той доживял да го види и да го вземе в ръцете си на четиридесетия ден от раждането му.

Арменската Апостолическа църква чества празника Сретение господне неизменно на 14 февруари. При арменците той е бил съпътстван с езическия празник на огъня – традиция, която е на изчезване.

Свети Саркис – Свети Сергей (Сергей)

Сурп Саркис Зоравар

Интересно е житието на този светец.

Той е живял през четвърти век. Като военен бил назначен от римския император Константин на служба в родната му провинция Кападокия. Един от по-сетнешните императори, Юлий /361-363/, се върнал към езичеството и предприел гонение на християните. Саркис, дълбоко вярващ християнин, заедно със сина си Мартирий /Мардирос/ избягал първоначално в Армения, а после в Персия, където шахът Шабух 2/310-379/ го назначил за командир на римско-персийската граница. След време шахът му наредил да отдаде почит на идолите и на огъня според повелите на персийската религия. Той отказал. Тогава жреците, разгневени, убили първо сина му, а след това като го извели извън селището на местослуженето му, убили и него. Четиринадесет негови войници, които били християни, се опитали да го погребат с почести, но били задържани и също убити.

Мъченическата смърт на Саркис, сина му Мартирий и на 14-тимата войници за правата вяра е причината те да бъдат обявени за светци. През пети век Свети Масроб пренася мощите на Саркис от Сирия в Армения в селището Карп, Ванска област.

Този празник е подвижен и се чества между 11 януари и 15 февруари и идва след петдневния пост за празника Първорадетелите (Арачаворац). Установен е от Свети Григорий Просветител (Сурп Крикор Лусаворич).

Празникът е свързан и с редица народни обичаи, които сега са на изчезване.

Именници на този ден са Саркис, Серко, Мардирос, Мардиг, Мардо.

Арменската църква във Варна се нарича „Сурп Саркис”.

Свети Вартановци

Сурп Вартананк

Този празник е един от най-популярните и почитаните в Арменската Апостолическа църква.

Известна е битката между арменската войска и персийската, когато пълководецът Вартан Мамиконян и 1036 негови верни другари бойци-ухдабахи, загинали на Аварайското поле на 26 май 451 г. в защита на свободата на Армения и за

християнската вяра, както и мъченическата смърт на Хевонт Йерец, Католикос Ховсеп и други духовници, но няма да спираме тук на перипетиите, свързани с тези исторически събития.

Нека да отбележим само, че този празник е подвижен и се чества в четвъртъка, след Заговезни, като най-често той се пада през месец февруари.

Именници на този празник са носещите имената: Ардаг, Арсен, Вартан, Вахан, Даджад, Завен, Карекин, Нерсех, Ръндуни, Хорен, Хъмаяг, и др. – все имена на войни, загинали на Аварайското поле, както и всички ония, които носят национални нехристиянски имена.

Заговезни

Пун Парегентан

Арменския термин Парегентан, който в превод значи „Добра жизненост“, красноречиво говори за същността на този празник, който впрочем е популярен и сред други народи като „Карнавал“ – ден, в който се организират веселби, танци, шествия и други прояви.

Парегентанът не е религиозен празник, но в този ден в църквата се пеят тропари (шарагани), които напомнят за прачовека, за Адам и неговия щастлив живот.

Този празник предшества Великите пости.

Неделите на Великите пости

Медз Бахос цирагинер

Преди да изброим неделите на Великите пости, нека накратко разясним що е пост.

В светото Евангелие по многобройни поводи споменатата дума „пост“ буквално се приема като изискване дадена личност да се лишава за определено време от увеселения, пищни трапези и в същото време да укрепне духовно, чрез молитви да се доближи повече до Бога и до истината.

Постът не е характерен само за християните.

При нас постенето се изразява и в това, постещият да отбягва консумирането на месо, масло, млечни продукти. Препоръчва се най-обикновена храна: хляб, плодове, зеленчуци, постни ястия, приготвени с растително масло. През периода на постите човешката душа се стреми към пречистване и възобновление.

Първата неделя носи името Парегентан, за която споменахме вече по-горе.

Втората неделя, наречена Ардаксман /За прогонването/, отбелязва изпъждането на Адам от рая.

Третата неделя се нарича Анарагин /На блудния/. На разкаялия се се опрощават греховете поради милосърдието и любовта на Бога.

Четвъртата неделя носи името Дъндесин /На стопанина/. Посветена е за поучаване на вярващите как разумно и мъдро да се държат и разпореждат при всички случаи на своя жизнен път.

Петата неделя се нарича Тадаворин /На съдника/. Поучава вярващите да бъдат постоянни в молитвите си.

Шестата неделя е Калъсдян /На пришествието/ и е посветена на второто пришествие на Исус.

В събота „Възкресение на Лазар” или „Лазарова събота” и в неделя „Цветница”. Тези два празника са уводът на целия низ от евангелски събития отредени през дните на Великата седмица до Възкресение Христово.

Седмата неделя е Дзахгазарт /Цветница/ на този ден се чества победното влизане на Исус в Ерусалим. Великата седмица предшества Великден. Тя се нарича Велика поради великите събития, които се възпоменават в нея. В България е позната под името „Страшна” поради страданията на Господа.

Осмата неделя е вече Харутюн или Задиг /Възкресение Христово или Великден/ и е посветена на възкръсването на Исус.

Велика седмица

Авак шапат

Велики Понеделник Авак Йергушапти. Чете се евангелският разказ за прокълнатата от Христа смокиня – символизираща ония юдеи, които не познаха Спасителя, Месията (виж Мат 21: 18-43)

Велики Вторник Авак Йерекшапти – чете се разказът за усилията на фарисеите и садукееите да уловят на дума Исуса Христа в противоположност; притча за десетте девици, както и разказът за Страшния съд (виж Мат 25:1-46; 24:36; 22:15-22)

Велика Сряда Авак Чорекшапати – възпоменаване на блудницата, която помазала Христос със скъпоструващо масло, (виж Мат 26:6-16), а прочитането и на Евангелието от Йоан 12:17-50 ни подготвя към предстоящите страдания и смъртта на Спасителя. Тези две евангелия подчертават възможността за спасение.

Велики Четвъртък Авак Хинкашанти – богат с празнични теми. Посочват се събитията: Умиването на краката на учениците (апостолите) от Исус Христос, Полагане основите на тайнството Св. Причастие на Св. Еварсия през време на Тайната вечеря. Предаването на Исус от Юда в Тетсиманската градина. Отричането на апостол Петър от Христос преди петлите да изпеят три пъти (виж Мат 26:69-75) (виж Йоан 13:3-17; 18:1-8; Марк 14:32-46; Лука 22:1-39)

Велики Петък Авак Урпат – свещен ден за християнството. Възпоменават се Христовите страдания – Разпятието и Христовото погребение (Мат27:1-61; Марк 15:1-47; Лука 23:1-48; Йоан 19:1-36)

Велика Събота Авак Шапат – погребението на Исуса Христа; Неговото слизване в ада, заради спасяването на душите, които намира там.

Завършва Великата седмица, за да изгрее Светлината на човешкото спасение – **Великден, Пасха, Възкресение** – най-великият празник на празниците човешки.

Тържество на небето и земята.

Свети четиридесет мъченици

Сурп Карасун Мангунк

Арменската Апостолическа църква се прекланя пред мъченическия подвиг на Четиридесетте млади войници от арменския град Севастия, тогава под римско владичество. Събитието става на 9 март 320 година.

По това време император на Рим е Лукиан, а управител на провинция Кападокия с център Кесария, където се намира град Севастия, е дукът Люсиас. Лукиан издава строги укази против християните, като нарежда всички войници, проповядващи християнството, да бъдат заставени да се откажат от него и при неподчинение да бъдат ликвидирани. В изпълнение на тези укази управителят Люсиас нарежда да се проведе проверка във войсковите поделения на провинцията. Оказва се, че дислоцираното в Севастия поделение се състои от християни, все храбри бойци.

Четиридесет млади бойци от поделението потвърждават своята вяроност към императора, но заявяват, че не се отказват от своята вяра. Опитите на Люсиас да се откажат от християнството се оказват напразни – те продължават да отстояват своята вяра. Тогава дукът нарежда да бъдат хвърляни камъни по тях и така да запушат устата им. Той пръв взема камък и хвърля по тях, но – о чудо! – камъкът се връща и удря самия него. Разярен той решава да приведе в изпълнение заповедта на императора, като ги умъртви.

Било зима и страшен студ. Люсиас нарежда да се чака настъпването на нощта, когато всичко скована от студ. Четиридесетте млади бойци биват отведени до близкото езеро. Събличат ги голи и ги вкарват в ледените води на езерото. В близост затоплят баня, за да ги съблазнява. Един от 40-те не издържа и се устремява към банята, но на входа ѝ издъхва. Чудна светлина осиява младите християни посред нощ. Стражите са смутени от това чудо. Един от тях сам се съблича и влиза в езерото, за да запази числото 40 на христовите изповедници. Така с мъченическата смърт умират тези младежи.

Похвални слова за тези мъченици са написали големите християнски отци Василий Велики, Григорий Ниски, Ефрем Асириец, архимандрит Тициан от Севастия.

Скоро след събитието в Севастия бива издигнат храм в памет на тези мъченици с 40 кубета наречен „Св. Четиридесет мъченици“. Арменската Апостолическа църква чества техния празник в съботата, предшествваща Неделята на съдника през Великите пости.

Свети Григорий Просветител

Сурп Крикор Лусаворич

Крикор Лусаворич заема изключително място в структурното изграждане на Арменската Апостолическа църква, затова неговото житие и битие е предмет на особено внимание и почит. Това е причината да му бъдат посветени редица празници.

Няма да се спрем на жизнения му път, тъй като той е много известен. Достатъчно е само да отбележим, че макар и да е останал сирак още от ранна възраст, той е имал възможност да получи добро образование и възпитание при свети християнски отци. Въплъщение на мъдрост, благородство и други добродетели, той със завидно търпение и постоянство успява да открие нова страница в арменската история,

допринасяйки за християнизирването на нашия народ и за превръщането на Армения в първата християнска държава в света през 301 година след Христа.

Арменската Апостолическа църква отбелязва с няколко празника отделните етапи от жизнения път на този светец: празник за влизането му във Вираба /дълбока пещера, служеща за затвор/; празник за излизането му от Вираба; празник за откриването на мощите му. Наред с тези три празника, посветени специално на него, има и други, в които се вплита неговото име. Такива са празниците: „Хрипсимянец“, „Каянянец“, „Шохагат“, „Св.Ечмиадзин“, „За цар Дърдад, Хосровитухт и Ашхен“ и др. Нека отбележимоще, че паметта на Кршкор Лусаворич се почита не само от Арменската Апостолическа църква, но и от други православни църкви.

Цветница

Дзахгазарт

Това е празникът, посветен на победното влизане на Исус в Ерусалим и се чества една седмица преди Великден.

На този ден църковната служба има тържествен характер, като закрития през Великите пости олтар се открива.

В църковната ни литература този празник се упоменава и с наименованието „Армавеняц гираги“ – „Палмова седмица“, тъй като според Евангелието Исус е бил посрещнат с палмови клонки.

След обед на вечерна служба отслужваме Търънпациг – отваряне на завесите, т.е. Райските двери.

На този ден именници са носещи имената: Овсанна и Овсан.

Умиването на краката

Водънлъва

Преди да се спрем на Великден, този най-голям празник и на Арменската Апостолическа църква, с няколко думи нека споменем т.нар. „Водънлъва“ – една църковна традиция, която спазваме всяка година на Велики четвъртък.

Учениците, според указанията на великия си Учител, са вече в Ерусалим. Знае се и домът на втория етаж, където ще се съберат всички.

Христос и 12-те ученици, са на вечеря. Скоро ще бъде обявено, че това е последната вечеря. След като Христос отговаря, започва се спор кой по-нататък ще се счита за първенец.

В тъжната, прощална обстановка Христос, минавайки към водънлъва, дава истински пример за Първенство, като мие краката на учениците си в знак на смирение. По този начин доказва, че величието (първенството) се крие в смирението (Йоан 13, 1-20; Матей 201 25-28; Марко 10 41-45; Лука 22 24-30).

В църквите тайнството Причестяване не е най-широко разпространено. Това тайнство води началото си именно от „Тайната вечеря“. Христос заръчва споменът за жертвоприношението Му да се извършва с обред, който лично показва: хляб, символизиращ тялото Христово, което се принася в жертва, и вино, символизиращо кръвта Христова, която ще се пролива за опрощение на човешките грехове. Евангелистите са отразили това тайнство в следните места: Матей 26, 26-28; Марк 14, 22-24; Лука 22, 19-20.

Възкресение

Харутюн – Задиг

Този празник е най-големият от така наречените Дахавари на Арменската Апостолическа църква, посветен на възкръсването на Исус от гроба. Наречен е още Медз (голям) Задиг за разлика от Покър (малък) Задиг – Рождество Христово.

Както знаем от Библията, в неделя след погребението на Исус се отправили към гроба му Мария Магдалена, Мария –сърпругата на Клеопас и Саломе, жената на Сабатий, за да кадят тамян и да намажат тялото на Спасителя с благовонно масло. Единствената им грижа била как ще могат да вдигнат надгробния камък. Но докато те все още били на път, станало чудо – Ангел небесен вдигнал камъка и Исус възкръснал. Това е накратко историята около Възкресението на Исус.

Празникът е подвижен. Чества се след 21 март в неделята, която следва непосредствено след пълнолунието, в промеждутъка между 22 март и 25 април, т.е. подвижен в рамките на 35 дни между тези две дати. Всички свързани с Възкресението предшестващи и следващи празници са също подвижни.

Тържественният характер на този празник е свързан и с традицията боядисването на яйца.

Именници на този празник са: Харутюн, Харут, Артин, Арто.

Възнесение Христово

Хампарцумън Крисдоси

Посветен е на възнасянето на Исус в четиридесетия ден на възкръсването Му.

В минутите преди възнасянето си Исус упълномощава апостолите да отидат при езичниците, да ги поучат според повелите Му и да ги кръщават. След като дал последните си наставления, Спасителят бавно се откъснал от земята и се възнесъл пред изумените погледи на учениците Му.

Празникът е подвижен в рамките на 35 дни и е свързан с датата на Великден. Чества се в промеждутъка между 30 април и 3 юни в четвъртъчен ден.

Първоначално християнската църква не е познавала този празник. Той се въвежда по-късно. Арменската Апостолическа църква го чества от четвърти век насам.

У нас празникът Възнесение е свързан с обичая да се вадят късметчета с участието на моми и млади булки.

Свети Дух

Хокекалусд

Празникът е свързан със събитие, станало на петдесетия ден след Възнесението. Според евангелиста Лека на този ден се събрали за молитва апостолите, майката на Исус и други жени. Изведнъж в залата, в която са се били събрали, се появил Светият Дух във формата на огнени езици. Осенени от това явление, апостолите се изпълнили с благодат и станали смели дейци и проповедници на различни езици.

До девети век този празник е отбелязван само един ден. Но католикос Нерсес Шнорхали го разпростира върху цяла седмица, като създава специални шарагани (тропари) и молитви в прослава на Светия Дух.

Хрипсимянк и Каянянк

Арменската Апостолическа църква чества малък брой жени, посветили живота си на Христовата вяра и обявени за светици. Такива са например дъщерята на арменския цар Санадрук, ученица на апостол Тадей и пожертвана за вярата си; сестрата на цар Дъртад, Хосровитухд, която именно внушава на брат си, че само осъдения на бавна смърт в Хор Вираба свети Крикор Лусаворич може да го излекува от неизлечимата му болест; съпругата на същия цар Дъртад, Ашхен, ревностна последователка на Христовото учение; дъщерята на великия пълководец (сбарабед) на Армения Вартан Мамиконян, Вартени, която се откроява сред жените благороднички, вдъхновили съпротивата на арменците срещу Персия за отстояване на свободата да изповядват своята вяра и която е обявена за светица под името Шушан сърпухи.

След плеядата от светци, почитани в Арменската Апостолическа църква, особено се открояват образите на Света Хрипсима и Света Каяне.

Спреди автора на житието на двете светици и тяхната група, която била ръководена от Света Каяне, те всички били от благороднически произход и спадали към висшите слоеве на римската аристокрация. Те са водели скромен живот в Рим.

Гонителите на християнството император Диоклетиан пожелал да се ожени за красивата дева Хрипсима. По съвета на Каяне тя и цялата им група от над 70 девизи избягали от Рим, отишли първо в Египет, сетне в Палестина, където посетили светите места и от там се отправили в Армения, като се установили в манастира Хокянц. Научил за бягството и установяването им в Армения, Диоклетиан посъветвал своя приятел арменския цар Дъртад да ги накаже, да върне Хрипсима в Рим или той сам да се ожени за нея. Узнали за това, девите напуснали манастира Хокянц и се установили в скрито място недалеч от столицата Вахаршабад. Открити от хората на царя, Хрипсима и Каяне биват доведени в двореца. Хрипсима решително отхвърлила предложението на царя да му пристане, а Каяне я поощрявала да не отстъпва. Вбесен от това, Дъртад заповядал да ги убият, а заедно с тях и другите деви от групата, общо 37 души.

Арменската Апостолическа църква чества празника на Хрипсимянк и Каянянк съответно в понеделника и вторника осем дни след Свети Дух.

Преображение Господне

Айлагербутюн Крисдоси – Вартавар

Свети Григорий Просветител /Сурп Крикор Лусаворич/, в желанието си да приобщи новопокръстените арменци към християнските ценности, свързва редица популярни в езическа Армения празници с християнските.

Сред тези празници е и „Вартавар“, който бил слят с християнския празник „Преображение Господне“. Той спада към дахаварите.

„Вартавар“, отбелязван през древноарменския новогодишен месец Навасарт, е бил празник на розите и цветята, посветен на богинята на нравствеността и плодородието Анахид и на богинята на любовта и красотата Асдхиг. На този празник се поднасяли венци от цветя на богини. Тържествата продължавали около 6-7 дни.

За свързания с „Вартавар“ християнски празник „Преображение Господне“ знаем от Новия Завет, че Исус, придружен от апостолите Петъл, Йоан и Яков, се отправил от Филипопол Кесарийски към планината Тавор /някои смятат, че се касае за планината Ермон или друга планина/. На върха на планината е станало чудо, свидетели на което стават слисаните апостоли. Лицето и облеклото на Спасителя

заблестели ослепително. Застанали от двете му страни, Моисей и пророк Илея въздавали почести на Евангелието. А небесен глас възвестявал: „Ти си моят възлюблен Син; в Тебе е Моето благоволение!” Тази гледка изпълнила сърцата на апостолите с упование.

Това събитие станало, когато Исус бил на 33 години.

Православната и католическата църкви честват празника Преображение на 6 август. Арменската Апостолическа църква, като изхожда от обстоятелството, че празникът Успение Богородично също се чества през август, сметнала за уместно между двата големи празника да има по-голямо разстояние, затова изтеглила честването му през месец юли.

В денят на този празник честват именния си ден носещите мъжки лични имена: Варт, Вартерес, Вартакес, Вартавар, Бардиг; и женски лични имена: Алварт, Байдзар, Варвара, Варвариг, Вартухи, Вартиг, Варто, Зарварт, Лусварт, Нъварт.

Празници посветени на Света Богородица

Сурп Аздвадзадзнин Нъвирвадз донер

Както вече бе споменато, пет са големите празници, наречени Дахавар, които отбелязва Арменската Апостолическа църква: първите три – Рождество Христово, Възкресение Христово и Преображение Господне – са посветени на Исус, по един на Кръста и на Успение Богородично

Нашата църква обаче е посветила на Богородица освен гореспоменатия и други празници в нейна чест, като е отчела нейните човешки, нравствени, душевни черти, за да въздейства чрез тях за нравственото възпитание на вярващите. Заедно с тях Богородичните празници са общо шест.

Раждане на Девата от Анна

Дзънунт Сурп Тусин

Родителите на Богородица, Йоаким и Анна, били в напреднала възраст и бездетни. Тяхната дълбока вяра в Бога и молитвите им най-сетне били възнаградени с раждането на единствена дъщеря Мария /Мириам/.

Православната и католическата църкви честват този празник на 8 септември. Арменската Апостолическа църква го е възприела от 13 век насам

Въведение Богородично

Ъндзаюмън Асдваддзани

Според съществуващ еврейски обичай родителите на Дева Мария посветили своята тригодишна дъщеря на Храма.

Този именно епизод от живота на Богородица отбелязва Арменската Апостолическа, Православната и Католическата църкви на 21 ноември всяка година.

Жените и вдовиците, грижещи се за храма, възпитали Дева Мария до нейното съзряване, т.е. до 12 годишната ѝ възраст. Възпитана в духа на Стария Завет, тя се върнала в дома си в Назарет. След време, вероятно на 14 или 16 годишна възраст тя била сгодена за Йосиф.

Благовещение

Аведумън

Според евангелско повествование на апостол Лука архангел Гаврил, изпратен от Бога, се явил при Дева Мария в галилейския град Назарет, където тя водила чист живот в дома на праведния Йосиф. Ангелът ѝ съобщил благата вест, че тя ще роди син, който ще се нарича Исус и ще бъде Спасител на човечеството от греха. На изненаданата Мария, която изразила недоумението си как ще стане това, след като тя е дала обет да запази девството си, архангелът ѝ обяснил, че зачеването щяла да стане от Светия Дух, затова Младенецът щял да се нарича Син Божи. Примирена, Мария отвърнала: „Аз съм робиня на Господа, нека бъде волята Му”.

Празникът Благовещение се чества от Армeнската Апостолическа църква на 7 април.

Успение Богородично

Верапохумън Сурп Асдвадзадзни

Арменската Апостолическа църква приема, че Христос сам е слязъл на земята и е пренесъл на небето своята спяща майка.

Като празник Успение Богородично е един от основните в нашата църква, честван в неделен ден между 15-и и 18-и август, и спада към Дахаварите.

При нас арменците този празник има две същности – езическа и християнска. Езическата съвпада с древноарменския празник на плодовете, посветен на богинята Анахид като майка на природата, остатък от който езически празник е традицията да се освещава гроздето, която традиция е пренесена и в празника Успение Богородично.

На този празник се честват само женски лични имена: Мариам, Мари, Марина, Маро, Майрануш, Макрухи, Марица, Маркарит, Азнив, Ареви́г, Антарам, Арпениг, Арпи, Арусяг, Арус, Ахавни, Берджухи, Берджуг, Вержин, Веркине, Денчали, Дирухи, Дируг, Искухи, Йеранухи, Йерациг, Йераняг, Йерачаниг, Лусапер, Лусарпи, Лусиг, Лусине, Лусънтаг, Пергрухи, Пергруг, Сърпухи, Сърпуг, Сурпиг, Такухи, Такуг.

Арменските църкви в Русе, Шумен, София и Силистра се наричат „Сурп Асдвадзадзин” (Света Богородица).

Нека споменем накрая още два празника свързани с Богородица. Това са: празникът за откриване **Пояса на Богородица** /Кюд Кодво/ - откриването на този пояс е станало през пети век в Ерусалим, и празникът за **Откриване на кутията**, в която Богородица е държала кърпата си за глава /Кюд Дъпо/, открита в едно село на Галилея също през пети век.

Тези празници в нашата църква са заемки от Гръцката православна църква.

Празници посветени на Светия Кръст

Сурп Хачин Нъвирвадз донер

Основните християнски църкви честват три празника посветени на Кръста:

Откриването на кръста (Кръстовден)

Появата на Кръста

Спасяването на Кръста

Към тях Армeнската Апостолическа църква е прибавила и четвърти – Св. Кръст от манастира Варак.

Откриването на Кръста

Кюд Хач

Този празник е посветен на кръста, на който е бил разпънат Исус.

Според възприетата от християнските църкви легенда майката на римския император Константин Велики, Елена, през 327 година отишла на поклонение в Ерусалим. Пожелала там да види кръста, на който бил разпънат Спасителят, за да отнесе парче от него. След дълги търсения тя срещнала един възрастен човек на име Юда, който и посочил приблизително мястото, където се предполагало той да бъде открит. При разкопките били намерени три еднакви кръста, които били съответно на Исуса и на двамата разбойници, разпънати с него. За да открият кой от тия три кръста е на Исуса, поставили тялото на мъртво детенце последователно върху всеки от тях. Този, на който мъртвото детенце възкръснало, се оказал търсеният. Елена наредила на това място да се издигне храм, наречен „Св. Кръст“, а посочилият мястото на кръста Юда, приемайки християнството, бил ръкоположен за епископ на същата църква.

Явяването на знака на честния Кръст на небето

Йеревумън Сурп Хачи

Според легендата това се случило през 351 година в Ерусалим в дена на Св.Дух. На този ден на небето се появява грамаден светъл кръст, краищата на който са опирали Голгота и на Маслиновата планина. При вида на това чудо цялото население на града се отправило към Голгота с молитвено смирение, ерусалимският патриарх Кирил съобщил за явлението на император Константин.

Спасяването на Кръста

Хачверац

През 610 година персийския шах Хосров 2 , превземайки Ерусалим, отнесъл със себе си Кръста , на който бил разпънат Исус, като при това избил около 50 хиляди души. през 627 година, т.е. 17 години по-късно, при царуването на византийския император Ираклий 1 /арменец, основател на Ираклиевата династия/ пълководецът на императора арменецът Мъжеж Кънуни разбива персийската армия и спасява кръста. Година по-късно спасеният кръст тържествено бива поставен в храма „Св. Възкресение“.

Нашата църква чества това събитие в промеждутъка от 11-и до 17-и септември, когато гръцката църква го отбелязва неизменно на 14 септември. Празникът спада към дахаварите.

Свети Кръст от манастира Варак

Варака Сурп Хач

Според легендата събитието е станало през 653 година на планината Варак до град Ван, Армения, по време на католикос Нерсес 3 (Строител).

Историята на това събитие има своето предисловия.

Съпругата на римския император Клавдий 2, Патроника, била на поклонение в Ерусалим и при завръщането си отнесла със себе си парче от Кръста на Исус, което по-късно преминало в ръцете на Света Хрепсима (Рипсимия)

Около 300-та година четиридесет девизи, сред които е била и Хрипсима, бягайки от римските владения, се подслонила в Армения. известно време те се укривали в планината Варак до град Ван. Преди да се отправят за столицата на Армения Вахаршабад, те заровили парчето от Кръста в една скала, наречена Галилея. Пристигайки във Вахаршабат, те били убити от арменския цар Дъртад.

След установяване на християнството в Армения на планината Варак бил построен манастир на името на Свети Кръст. През 653 година двама отшелници от манастира Тотиг и Ховел забелязали по време на молитва как яркият отломък от Кръста със светла дупка се спрял на светия олтар. Това впрочем забелязали и вярващите, дошли на поклонение в манастира. За ознаменуване на това събитие на планината Варак били построени дванадесет манастира.

Този празник, наречен „Варак Сурп Хач“, се отбелязва 15 дни след празника на спасяването на Кръста, в неделята между 25 септември и 1 октомври.

Арменската църква в Бургас се нарича „Сурп Хач“ (Свети Кръст).

Свети Георги

Сурп Кеворк Зоравар

Интересен е животът на този твърде популярен светец.

Роден е в Кападокия и още малък заедно с родителите си се преместил в Палестина. Избрал службата на военен, прочул се с храбростта си и се издигнал във военната йерархия.

Гонителят на християнството Диоклектиан /284-305/ издал указ, според който всеки, не почитащ езическите богове, следва да бъде осъден на смърт. Свети Георги, за да укрепи вярата на уплашените християни, взема смело решение – в присъствието на множество народ сваля императорския указ, поставен на видно място. Изправен пред съд, той твърдо отстоява вярата си и не отстъпва пред увещанията на императора, който ценял заслугите на смелия пълководец. Тогава го връзват и го убиват мъченически, като му отсичат главата. Заедно с него биват обезглавени и всички онези служители, които вместо да върнат светеца към езичеството, сами са станали християни под негово влияние. Събитието станало на 23 април 303 година в град Никомодия – град на брега на Мраморно море в провинция Витиния.

В 530 година мощите на Св. Георги биват пренесени в Палестина в град Диопол /Рамле/. Първо асирийците, а след тях арменци, гърци и латинци там построяват църкви на негово име.

Празникът на Св.Георги (Сурп Кеворк) се чества в съботния ден преди празника на Св.Кръст от Варак, обикновено в последната събота на месец септември.

Арменската църква в Пловдив носи неговото име – „Сурп Кеворк“.

Името Кеворк е в употреба сред арменците от пети век насам.

Свети Преводачи

Сурп Таркманчац

Отнася се за един от най-светлите празници на Арменската Апостолическа църква, символизиращ стойности с общо арменско звучене. Затова той се чества два

пъти в годината: веднъж – в края на месец юни или началото на юли и втори път – през втория съботен ден на месец октомври.

Малко история. През 387 година Армения бива поделена между Рим и Персия. В подвластната на Персия източна част на Армения продължава да съществува арменска държавност във васално състояние начело на династията Аршакидите /Аршагуник/. Щастие е за арменския народ, че именно в тази полузависима източна част на Отечеството ни трима велики личности в тясно взаимодействие съгласуват усилията си, за да осигурят оцеляването и просъществуването на народа ни. Тези личности са: просветния монарх на Армения Врамшабух Аршагуни, католикосът на Армения Апостолическа църква високо ерудираният Свети Сахаг и гениалният духовник, учен, политолог, преводач и поет Свети Масроб Мащоц. Те заедно решават да осъществят идеята на последния за създаване на арменско писмо, арменски училища и самобитна национална култура.

В изпълнение на това решение Масроб Мащоц обикаля културните центрове на тогавашния свят – Едеса, Самосад, Константинопол и след дълги търсения и творчески усилия създава една съвършена азбука – арменската, състояща се от тридесет и шест буквени знаци. Завръщайки се в столицата на Армения Вахаршабат, заедно с католикоса Свети Сахаг и плеяда ученици, той създава училища, заема се с превода на Библията и на редица духовни книги, твори оригинални трудове. Учениците, участвали в превеждането на въпросните книги и създаването на оригинални творби и чийто брой според различни източници варира между тридесет и сто души, са били високообразовани и талантиливи люде – нека споменем сред тях макар и само имената на Горюн, Йезниг, Гохпацци, Йехише, Ховсеп Мантагуни, Ховсеп Вайоцдзореци /последният по-късно наследява Свети Сахаг като католикос/.

Свети Сахаг, Свети Масроб и техните ученици са именно творците, които полагат основите на оригиналната арменска култура и книжнина. Тяхното епохално дело, предавано от поколение на поколение, при изключително трудните исторически условия и съдба на арменския народ, запазва нашия наред от претопяване и изчезване, като осигурява неговото просъществуване. Именно на тези творци е посветен празникът, наречен „Дон сърпоц таркманчац“.

Първи просветители

Арачин Лусаворичнер

Още през първи век Свети Тадей и Свети Вартоломей проповядват християнството в Армения, която по това време е укрепнала държава. Тук те основават църкви и манастири и накрая жертват живота си за тържествуването на Христовата вяра.

Свети Апостол Тадей

Сурп Татеос Аракял

Той е един от 12-те ученици на Исус и се смята, че е брат на Апостол Тома. Не е известна рождената му дата. Вероятно е галилеец. Убит е около 46-а година.

След възнесението на Исус той проповядва първо в Едеса, откъдето минава в тогавашна Армения. Там той покръства дъщерята на арменския цар Санадрук, девата Сентухт. Царят се опитва всячески да върне дъщеря си към езичеството, но напразно. Вбесен, той я затваря в Ардаз и нарежда да я убият заедно с Апостол Тадей.

До мъченическата си смърт Тадей развива широка проповедническа дейност, особено в известната арменска област Ардаз, където пред 66 година вярващите основават манастир на негово име. Днес този манастир се намира на персийска територия и ежегодно през месец юли от 1953 година насам се посещава от много поклонници.

Свети Апостол Вартоломей

Сурп Партохимеос Аракял

Той е също един от 12-те ученици на Исус. Нарича се още Натанаил, , означаващ Дар Божи.

Роден е в галилейския град Кана, неизвестно кога. Проповядвал е в Индия, Персия, Арабия и накрая в Армения, където бива и убит, вероятно през 66 година. На мястото на мъченическата му смърт по-късно е изграден манастир на негово име. Някои западни църковни дейци твърдят, че тялото му е пренесено „по чудо” в италианския град Беневенто.

За него се разказва, че при погребението на Богородица той закъснял. Пристигнал е едва след като Тя била погребана. За утешение са му дали картина със лика ѝ, която картина той отнесъл със себе си в Армения. Тук той покръстил сестрата на арменския цар Санадрук, Вокухи, както и военния Терентий, които биват убити по заповед на царя.

В памет на този апостол през четвърти век е изграден манастир в областта Ахпаг, провинция Васбураган, в който манастир на една надгробна плоча е отбелязано, че там се намира гробът ме.

Свети Яков, патриарх Нисибински

Сурп Хагоп Мъдзпъна Хайрабед

Не се знае кога е роден, известна е само датата на смъртта му – 338г. Получил е образование в Кесария /Кападокия/ заедно със Свети Григорий Просветител /Сурп Крикор Лусаворич/

Той бил известен с безукорния си живот на светец, който със своите дела е спечелил широка популярност. Ръкоположен бил от Антиохийския патриарх Мелетий за епископ на Нисибин /Мъдзпин/, откъдето е и прозвището му. За него се разказва, че когато персийския шах Шабух е обкръжил същия този град Нисибин, който се намира в арменска Песопотамия, цели 70 дни градът е устоял благодарение на взетите от светеца мерки.

През 325 година Св.Яков Нисибински е присъствал на проведения в Никея първи Вселенски събор, където 318 известни отци редактират „Верую”-то. Той е първият в историята, който се е осмелил да изкачи планината Арарат.

Посвещения за него са написали Крикор Нарегаци и Нерсес Шнорхали. Много арменски църкви носят неговото име.

Празникът на този светец е в първия или втория съботен ден през първата половина на месец декември.

Първомъченик Свети Стефан

Сурп Сдепаннос Нахавъга

Той е един от седемте дякони, ръкоположени от Първата църква. Станал е страстен последовател на Исус, още докато Той е бил жив.

Дейността му като проповедник накрая го изправя пред съд, където той се държи смело, като от обвиняем се превръща в обвинител. Извеждат го извън града, хвърлят камъни по него и го убиват мъченически. Последните му думи са били: „Боже, не стоварвай върху тях отговорността за греха им !”. Смелото му държание разтърсва дори фанатика Савел, който по-късно на път за Дамаск се обръща към християнството под името Павел.

Свети Стефан се смята за първия мъченик за Христовата вяра, затова се нарича дякон Първомъченик. На негово име са посветени много арменски църкви, един манастир, който сега се намира на персийска територия и чудесни шарагани (тропари).

Арменската църква в Хасково носи неговото име „Сурп Степаннос”.

Паметта му се чества през последната седмица на месец декември. Празникът спада към т.н. Авак Донер /Велики празници/.

Апостолите Св. Петър и Св. Павел

Празниците, посветени на тях, се наричат Велики – Авак Донер

Свети Петър

Сурп Бедрос

Той е един от 12-те ученици на Исус, наричан още Симон, и е брат на Апостол Андрей /Антреас/.

Симон бил младеж с открит, благороден характер, надарен със способността да ръководи. Бил е женен и баща на деца. Още при първата си среща с Исус той бил преименуван от Него Петър, което означава камък, скала. Спасителят му казал, че ще изгради църква върху него.

Известни са много случки от живота на този апостол. Нека споменем макар и само един случай. Веднъж той заедно с Исус се качва на кораб. В открито море Спасителят излязъл от кораба и започнал да върви по водата. Той поканил и Петър да стори същото. Колебаейки се той влязъл в морето, но започнал да потъва. Упрекнат от Исус заради колебанието и недоверието му, той се покопитил и се изправил.

Широка е проповедническата дейност на Петър. В Палестина той бил осъден на смърт по заповед на цар Ирод, но се спасил по чудо. Според преданието след това е отишъл в Рим, където основал църква, която става най-популярна. Пак според преданието той бил осъден на смърт от император Нерон – предполага се това да е станало в промеждутъка от 66-а и 68-а година.

Католическата църква го смята за свой основател.

Арменската Апостолическа църква чества „Свети Петър” в последната събота на месец декември, а католическата – на 29 юни.

Свети Павел

Сурп Бохос

Той е син на еврейско семейство от Тарсус (Киликия), където е роден. Рожденото му име е Савел. След родния си град той учи в Ерусалим при известния равин Гамалиил и става фанатичен привърженик на юдеизма, а и върл противник на християнството. След мъченическата смърт на Свети Стефан, на която той присъствал, той бил изпратен с мисия да преследва християните в Дамаск. На път за този град обаче

е станало чудо. Когато приближавал Дамаск, една ярка светлина, по-силно от слънчевата, го заслепява и го събаря от коня. Той чува глас: „Савеле, Савеле, защо Ме гониш?...”

Исус му заповядва да отиде в Дамаск, където след тридневно постене и молитви му се открива чрез Анания, че Исус е Божият син, и става убеден християнин. Три години той обикалял арабския свят, отишъл в родния си град Тарсус, а след това в Антиохия, където събрал средства за подпомагане на бедстващите християни в Ерусалим. В основаната от него църква в Антиохия той нарекъл последователите на Исус „християни”.

Със своята пространна проповедническа дейност Апостол Павел заема челно място след Христа. Той е известен с организирането на множество църкви, както и с посланията до християнските общности. Апостол Павел е почитан от всички християнски църкви като изключително явление.